

นพ. ๑๗๑

จิตวิญญาณธรรมศาสตร์ ๔ รุ่น

โดย เกษียร เตชะพีระ

นพ. ๑๗๑ พ. ๑ . ๔๕

เทอมที่แล้ว ผมตั้งโจทย์ข้อสอบไล่ข้อหนึ่งแบบบอกล่วงหน้าให้นักศึกษาวิชา ร.๓๒๑ การเมืองการปกครองของไทยราว ๑๐๐ คน ไปค้นคว้าเรียบเรียงมาเขียนตอบในห้องสอบว่า

จงเขียนบทสนทนาสมมุติขึ้นระหว่าง บุคคล ๔ คนผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในประเด็น จิตวิญญาณความเป็นธรรมศาสตร์ และอนาคตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน ๑๕-๒๐ ปีข้างหน้า.... บุคคลทั้ง ๔ ได้แก่

- ก) ผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์
- ข) ศิษย์เก่า ม.ธ.ก. กุหลาบ สายประดิษฐ์
- ค) อธิการบดี ป๋วย อึ๊งภากรณ์
- ง) ให้นักศึกษาเลือกสมมุติเองว่าบุคคลที่ ๔ จะเป็นใคร?....

ในบรรดาคำตอบทั้งหลาย มีฉบับหนึ่งของนักศึกษาปีสี่เลขทะเบียน ๔๑๐๔๖๑๒๙๕๙ เขียนได้คมคายน่าคิด ช่วยสะท้อนภาพและชีวิตทัศน์ของนักศึกษายุคปัจจุบัน จึงขออนุญาตคัดตัดต่อบางตอนมาเป็นก้านัลท่านผู้อ่าน โดย

เฉพาะ ชาวธรรมศาสตร์ทั้งอดีตและปัจจุบัน ดังนี้

“วันนี้ผมก็เข้ามาเรียนในธรรมศาสตร์เหมือนอย่างเคยทุกวัน... ผ่านมาจะครบ ๔ ปี ผมก็ยังรู้สึกว่ ผมยังไม่ได้เป็นนักศึกษาธรรมศาสตร์จริงๆสักที ผมไม่เคยรู้จัก ม.ธ.ก. และความเป็นมา ผมไม่ซาบซึ้งกับคำที่พวกเขาพร่ำกล่าว่า ‘จิตวิญญาณธรรมศาสตร์’ นั้นมันเป็นอย่างไร จนกระทั่ง.... คึนนันผมเก็บเอาบทเรียนในชั้นไปฝันต่อ....

ณ คอมมูนรูม คณะเศรษฐศาสตร์ที่โต๊ะริมน้ำที่ผมชอบนั่งดูท้องฟ้า สายน้ำ แต่วันนี้ที่โต๊ะตัวนั้นมีใครคนหนึ่งนั่งอยู่

นักศึกษา: สวัสดีครับ... รอใครอยู่หรือเปล่าครับ?

ผู้ประกาศนียบัตร ปรีดี พนมยงค์: ฉันกำลังรอ
เธออยู่ มาลี มาคุยกัน

นักศึกษา: ท่านเป็นใครหรือครับ ผมไม่เห็น
รู้จัก?

ปรีดี: ฉันเติบโตในระหว่างสงครามโลกสองครั้ง
ในยุคที่มีการล่าอาณานิคมกันมาก ระบบ
ทุนนิยมแพร่หลายและก็พังทลายพร้อมๆ
กัน ฉันไปเรียนต่อที่ฝรั่งเศสและได้รับเอา
แนวคิดประชาธิปไตย มาทำการอภิวัฒน์
เมื่อปี ๒๔๗๕

นักศึกษา: งั้นท่านก็คือ ปรีดี พนมยงค์ ผู้ก่อ
ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการ
เมืองสิครับ แต่เอ! ช่วงนั้นที่ท่านเป็นผู้
ปกครองประเทศ ทำไมไม่พัฒนาแต่
เศรษฐกิจ แต่มาตั้ง ม.ธ.ก. ละครับ?

ปรีดี: ก็ฉันรู้แหละสิว่า ถ้าปล่อยให้ประเทศไทย
มีประชาธิปไตย ทั้งๆที่คนของเรายังไม่สู้
ประสีประสาวิชาการเมือง คนที่รู้เรื่องมี
แต่คนชั้นสูงแล้ว ประชาธิปไตยของเรา
จะอยู่ไปได้อย่างไร ฉันก็เลยตั้ง ม.ธ.ก. ขึ้น
เพื่อให้เป็นตลาดวิชาแก่คนที่ใคร่กระหาย
อยากเรียน ม.ธ.ก. สมัยนั้นนะ ใครอยาก
เรียนก็ได้เรียน ไม่จำกัดอายุ เพศ ถิ่นที่อยู่
สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะไม่
ว่าเป็นใคร ก็มาตักน้ำในบ่อแห่งความรู้ ที่
ม.ธ.ก. นี้กันได้ทุกคน

นักศึกษา: อย่างนี้คนก็เข้ามาสมัครเยอะแยะ
แล้วมีคนจบมากไหมครับ?

ปรีดี: ในช่วงแรกมีคนสมัครเป็นหมื่น แต่จบ
กันปีละไม่กี่ร้อยคนเอง แต่ไม่เป็นไรหรอก
เพราะว่าสิ่งที่ฉันต้องการไม่ใช่ นักวิชาการ
ดีเด่นอะไร เพียงแค่ให้ประชาชนมีสิทธิมี
โอกาสเท่าเทียมกันก็พอแล้ว เพราะจิต

วิญญาณของธรรมศาสตร์ในสมัยนั้นนะ
เป็นเหมือนบ่อน้ำแก่กระหายให้กับทุก
คน ใครอยากจะมาดื่มมาอาบก็ได้

อ้าว คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ มานั่งคุย
กันก่อนสิ นี่นะ พ่อหนุ่มคนนี้ช่างซักซะจริง
เขาอยากรู้ว่า ม.ธ.ก. ในสมัยของพวกเรา
นะ เป็นอย่างไร

นักศึกษา: ครับ คุณตากุหลาบ ผมเคยอ่านผล
งานของคุณตาเรื่อง ‘ดูนักศึกษา ม.ธ.ก.
ด้วยแว่นขาว’ เจอประโยคที่ว่า “ชาว
ม.ธ.ก. รักมหาวิทยาลัยของเขา เพราะว่า
มหาวิทยาลัยของเขา สอนให้รู้จักรักคน
อื่นด้วย” มันหมายถึงอะไรหรือครับ?

ศิษย์เก่า ม.ธ.ก. กุหลาบ สายประดิษฐ์: อ้อ ก็
ตอนนั้นนะ ธรรมศาสตร์ของเธอนะกำลังมี
ไฟ ชอบทำกิจกรรมเน้นนี้อยู่เรื่อยๆ เดี่ยว
ก็ไปประท้วงสงครามเกาหลี ไปคัดค้าน
รัฐบาล เดี่ยวก็ร่วมกับชาวนา กรรมกรมา
เรียกร้องไล่ ก็เพราะธรรมศาสตร์นี่แหละ
ที่สอนให้พวกนักศึกษาเข้ามาหาตัวรู้จักสำนึก
ถึงผู้อื่น ถึงคนด้อยโอกาส สอนเขาให้รู้ว่า
เมื่อมีความรู้แล้ว ก็อย่าได้กักตัวไว้แต่ใน
อุบาทานเพื่อตนเอง แต่ใช้ความรู้ของตน
ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

เพราะจิตวิญญาณของธรรมศาสตร์
ในตอนนั้นเปรียบเสมือนน้ำในกระบวยให้
นักศึกษาที่มีโอกาสดีกว่าคนอื่นในสังคม
ดักเอาวิชาความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์
หรือไม่ก็คือตักน้ำไปให้คนอื่นเขาได้ดื่มกิน
ได้ลดความกระหายลงไปบ้างล่ะ

นักศึกษา: แหม คุณตาเกิดความรักประชาชน
และชาวนาคณยากจนขึ้นมาได้อย่างไรครับ?

กุหลาบ: ก็ตอนเด็กๆ ฉันเคยลำบากมาก่อนกว่าจะโตมาได้แทบแย้ พอจบมัธยมฯ ก็ต้องออกมาเขียนหนังสือหากิน ชีวิตมันลำบากมาก เพราะอย่างนี้ไง ฉันถึงได้ตั้งใจที่มีมหาวิทยาลัยที่คิดจะทำเพื่อสังคมบ้าง สังคมเราจะได้ดีขึ้น

อธิการบดี ป่วย อึ้งภากรณ์: อ้าวท่านปรีดี คุณกุหลาบ คุยอะไรกัน? ขอผมนั่งสนทนาด้วยสิ

กุหลาบ: เรากำลังถกกันเรื่อง 'จิตวิญญาณของธรรมศาสตร์' นะ คุณป่วย แล้วคุณล่ะเห็นเป็นยังไง?

ป่วย: สำหรับผมนะหรือ ถ้าจะให้ดีผมขอแนะนำตัวก่อนก็แล้วกัน ผมเป็นลูกจีนที่มาจากเกิดในไทย ได้ดีก็เพราะว่าเป็นเด็กเรียนดี พอผมจบจากธรรมศาสตร์ก็เลยได้ไปเรียนต่อที่ LSE (London School of Economics and Political Science) จบมาจึงได้มีโอกาสสำนึกความรู้ความสามารถที่ได้ไปศึกษามาใช้พัฒนาประเทศ และสังคมของเรา

ผมเห็นความสำคัญของการศึกษามาก ดังนั้น ตอนที่ผมเป็นคนบดอยู่ที คณะเศรษฐศาสตร์ ผมจึงได้ส่งเสริมให้นักศึกษาไปเรียนต่อต่างประเทศให้จบกลับมา ส่งเสริมให้มีการวิจัยมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาในสังคม เน้นความเป็นวิชาการของมหาวิทยาลัย รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีสำนึกต่อสังคมด้วยเพื่อที่จะได้เอาความรู้ที่ได้มาช่วยกันพัฒนามหาวิทยาลัยและบ้านเมืองของเรา

จิตวิญญาณธรรมศาสตร์ในสมัยผมจึงเป็นเหมือนเชือกกันน้ำที่ต้องใช้ความรู้

เทคโนโลยีขั้นสูงในการสร้าง แต่ว่ามันจะส่งผลประโยชน์ให้แก่คนหมู่มาก ถ้าเรามีคลองชลประทานที่ดี ก็เหมือนที่ผมสร้างนักศึกษาขึ้นมาให้มีความรู้ความสามารถ ให้ไปช่วยบริหารพัฒนาประเทศ โดยที่เขาจะต้องรู้จักชุดคลองให้น้ำไหลไปถึงคนยากจนด้วย นโยบายหรือการกระทำของเขาจะได้เกิดประโยชน์รดถึงชาวนา กรรมกร

กุหลาบ: แล้วพ่อหนุ่มล่ะ มองมหาวิทยาลัยของเธออย่างไรบ้าง?

นักศึกษา: ผม...ผม.... ไม่อยากจะบอกว่า..ผมต้องขอโทษทุกท่านด้วยที่ธรรมศาสตร์ที่ทุกท่านสร้างเอาไว้ตอนนี้ สำหรับผม มันเป็นเรื่องซุบตัว การที่คนชั้นกลางอย่างผมเข้ามาเรียนไม่วิทยาลัยที่มีชื่อเสียงแห่งนี้ ก็เพียงเพื่อต้องการจะยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวเอง ผมหวังจะได้เกียรตินิยม เพื่อที่จะได้มีโอกาสดีกว่าเวลาไปสมัครงาน

ใช่ ถึงแม้ผมจะเคยทำกิจกรรมที คณะมาบ้าง แต่มันก็ไม่ได้ทำให้ผมรักประชาชนขึ้นมาเท่าไรนัก หรือจะมีก็เพียงชั่วคราว ผมมองธรรมศาสตร์ไม่ต่างจากคนทั่วไปที่เห็นมันเป็นบันไดไปสู่เกียรติยศชื่อเสียง ใช่... พ่อแม่ครอบครัวของผมก็คิดเช่นนี้ เขาอยากให้ผมได้เกียรตินิยมไปเรียนต่อ พวกเขาพูดเสมอว่าอย่าได้ไปประท้วงกับคนอื่นนะเดี๋ยวโดนจับ

เปล่าเลย ผมไม่ได้โทษพวกท่าน เพียงแต่จะให้ผมกลายเป็นคนอย่างที่คุณตาบอก อย่างที่อาจารย์พูดได้อย่างไร ในเมื่อผมขับรถมาเรียน ผมฟังเพลงฝรั่ง เพื่อนๆ

ผมทุกคนต่างก็มีแนวความคิดไม่ต่างกัน คนอย่างที่คุณตาบอก ผมไม่ยกเจอ หรือถึงเจอผมก็คงไม่รู้จักเขา เพราะ จิตวิญญาณธรรมศาสตร์ในสายตาของผมเป็นเหมือนน้ำบรรจุขวดที่มีใบรับประกันคุณภาพยี่ห้อธรรมศาสตร์ เป็นขวดน้ำที่ผมจะสามารถเอามันไปโชว์คนอื่นว่า ผมมีน้ำนะ แต่คุณไม่ได้กินมันหรอก เพราะผมต้องใช้มันเพื่อยกฐานะของผม ของครอบครัวผม และญาติมิตรสนิททั้งหลาย รอให้ผมใช้เหลือก่อนก็แล้วกัน คุณอาจได้รับบริจาคบ้างก็ได้

ปรีดี: ฉันก็เห็นมานานแล้วละ ความเป็นไปของที่นี่ ฉันเฝ้ามองผู้คนผ่านไปร่นแล้ว ร่นเล่า ความคิดของเขาแต่ละคนแต่ละยุคก็แตกต่างกันไป แล้วแต่ว่า พวกเขาจะเผชิญกับสถานการณ์อะไร ฉันไม่โทษเธอหรอกที่เธอเป็นและคิดแบบนี้ เพราะฉันเชื่อว่าคนอย่างเธอถ้าเกิดในตอน ๑๔ ตุลาคมฯ เธอก็คงจะเป็นคนหนึ่งที่ไปเดินประท้วงร่วมกับนักศึกษาสมัยนั้นแน่ๆ

นักศึกษา: แต่บางทีผมก็เป็นห่วงมหาวิทยาลัยของเราเหมือนกันนะครับ เดี่ยวนี้ แม้กระทั่งจะเข้าห้องสมุด คนที่ไม่ใช่นักศึกษา ยังเข้าไม่ได้เลย หรือเข้าได้ ก็ต้องเสียสตางค์ แล้วอย่างนี้จะหวังให้เปิดโอกาสแก่คนชั้นล่างเข้ามาเรียนหรือ? ออย่าง

มันเลยดีกว่า... แม่คำก็เป็นแม่ค้าเงินล้าน ต้องมีเงินทุนเป็นกระดึก อีกหน่อยสงสัยจะมี Pizza Hut เข้ามาขายในมหาวิทยาลัยด้วย ต่อไปใครจะเข้าหรือเดินผ่านมหาวิทยาลัยคงต้องตรวจบัตร เป็นมหาวิทยาลัยล้อมรั้ว ปิดกั้นจากสังคม นับวันเพื่อนๆ ของผมก็มักจะไม่ค่อยสนใจเรียน พวกเขาเอาแต่จะคอยอ่านสรุปเล่มค์เซอร์เพื่อน ไม่ได้สนใจความรู้อะไรอย่างที่ว่า อาจารย์ป่วยกล่าวหรือครับ เขาต้องการแต่วุฒิ เวลาผมชวนเรียนวิชาอะไรยากๆ แต่น่าสนใจ พวกเขาก็ไม่เอา เพราะกลัวได้เกรดไม่ดี ผมเห็นแล้วยังเศร้าใจ หรือจะพูดถึงงานเพื่อสังคมซึ่งมันเป็นสิ่งที่ผมไม่ค่อยสนทักเท่าใดนัก ผมว่ามันก็ยังพอมีอยู่บ้างนะครับ พวกค่ายพัฒนาชนบท ค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติพวกนี้ แต่ผมว่ามันกลายเป็นค่ายประเพณีมากกว่า คือคนจัดค่ายโดยมีสำนึกว่าต้องจัดให้ได้เพื่อที่จะสานงานค่ายของคณะต่อ

สรุปแล้วผมว่า ไม่ว่าจะมองด้านไหน จิตวิญญาณแบบของพวกท่านทุกคนได้เสื่อมไปหมดแล้ว มีแต่แบบของผมนี่ล่ะครับ ที่จะเฟื่องฟูขึ้นเรื่อยๆ ต่างคนต่างต้องการจะได้วุฒิ มหาวิทยาลัยเปิดภาคปริญญาโทมากขึ้น ภาคภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น.....”